

ปัญหาการใช้สุภาษิตและคำพังเพยไม่ถูกต้องของนักเรียน ชั้น ม.๒

สภาพปัญหาและความจำเป็น

สุภาษิตและคำพังเพยมีความสำคัญอย่างมากในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนหรือแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้พูด และผู้ฟัง สุภาษิตและคำพังเพยนั้นเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่บ่งบอกถึงความฉลาดรอบรู้ทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดคุณธรรม ข้อคิดคำสอนไว้อย่างแนบแน่น และเห็นความเจริญงอกงามของภาษาอันน่าภาคภูมิใจ

ครูผู้สอนเล็งเห็นว่าถ้าหากนักเรียนไม่รู้จักสุภาษิตหรือคำพังเพยอย่างถ่องแท้ ก็จะนำไปใช้ไม่ถูกต้อง อยากให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทุกคนได้อ่านและศึกษา เมื่ออ่านแล้วนำไปคิด และปฏิบัติในชีวิตประจำวัน นับว่าเป็นวิธีการสอนคนให้เป็นคนดีทางอ้อมอีกวิธีหนึ่ง นักเรียนจึงจำเป็นต้องรู้จักสุภาษิตและคำพังเพย ที่แฝงด้วยคติสอนใจที่มีความหมายอันนำไปสู่การปฏิบัติที่ดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสุภาษิต คำพังเพยประเภทที่ใช้สอนใจ และ ประเภทพุทธศาสนสุภาษิต
๒. เพื่อแตงนิทานสุภาษิต คำพังเพยประกอบภาพได้

กลุ่มตัวอย่างและขอบเขตการวิจัย

๑. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนบ้านดั้นมะพร้าว อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔
๒. เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนเรื่อง “สุภาษิตและคำพังเพย”
๓. ระยะเวลาในการวิจัย ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๔- ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

วิธีดำเนินการ

๑. ครูรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสุภาษิต คำพังเพยที่ใช้สอนใจและเชิงพุทธศาสนสุภาษิต จากเอกสาร หนังสือที่เกี่ยวข้องในห้องสมุดโรงเรียน
๒. นำตัวอย่างสุภาษิต คำพังเพย มาสอนนักเรียน และให้นักเรียนจำแนกตามประเภทสุภาษิต คำพังเพยที่ใช้สอนใจและเชิงพุทธศาสนสุภาษิตตามหมวดต่าง ๆ
๓. นักเรียนฝึกอ่านและจดจำว่าสุภาษิตกับคำพังเพยแตกต่างกันอย่างไร ควรจดจำให้ได้
๔. นักเรียนคัดเลือกสุภาษิต คำพังเพย ที่สนใจนำมาแตงนิทานและวาดภาพประกอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. ประเภทพุทธศาสนสุภาษิต
๒. ประเภทที่ใช้สอนใจ

สรุปผลการวิจัย

๑. ทำให้นักเรียนทราบความหมายของสุภาษิต คำพังเพยประเภทที่ใช้สอนใจและประเภทพุทธศาสนสุภาษิต นำไปใช้ดำเนินชีวิตประจำวันได้
- ๐ นักเรียนสามารถแต่งนิทานสุภาษิต คำพังเพย ประกอบภาพได้อย่างลึกซึ้ง ประทับใจ
- ๐ นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาทางภาษาไทย

อภิปรายผล

การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ทราบความหมายของสุภาษิต คำพังเพยประเภทที่ใช้สอนใจและประเภทพุทธศาสนสุภาษิต และนำคำเหล่านี้ไปใช้จริง ๆ ในดำเนินชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถแต่งนิทานสุภาษิต คำพังเพย ประกอบภาพได้อย่างลึกซึ้ง ประทับใจ และที่สำคัญคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาทางภาษาไทย

ลงชื่อ.....ผู้วิจัย

(นางธิติมา ศรีกุล)

ครูคศ.๑ โรงเรียนบ้านด้นมะพร้าว

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก

(นายอัครชัย ลมพัด)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านด้นมะพร้าว

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. ประเภทพุทธศาสนสุภาษิต

หมวดธรรม ธัมมวรรค

- ๐ บุคคลใดจ้วงจาบพระธรรมวินัยหรือใส่ความโดยมิชอบธรรม บุคคลนั้นย่อมมีกรรมเป็นของตนเอง มีอบายภูมิเป็นที่หวัง
- ๐ ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีประโยชน์ยิ่ง ใครประพฤติปฏิบัติย่อมไม่ตกไปในที่ชั่ว
- ๐ จะพ้นทุกข์โดยธรรม จะเป็นผู้นำโดยสุจริตชน
- ๐ โอวาทของพระพุทธ ๓ อย่าง
 - ๑) ถอนจากทุกข์ คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ
 - ๒) ประกอบสุจริต ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ
 - ๓) ทำใจของตนเองให้หมดจดจากเรื่องเศร้าหมองใจ มีโลก โกรธ หลง เป็นต้น
- ๐ มนต์เศรษฐี ๔ ประการ ๑ ขยันหา ๒ รักษาดี ๓ มีกัลยาณมิตร ๔ เลี้ยงชีวิตเหมาะสม
- ๐ ความชั่วเหมือนตราประทับใจ จุจดั่งไฟครุ่นคิดอยู่เสมอในการมีรู้หาย
- ๐ อะไรดูเป็นเครื่องฉาบทำให้บุคคลติดอยู่ จึงพ้นทุกข์มิได้
- ๐ ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีประโยชน์ว่าใครประพฤติปฏิบัติจึงย่อมไม่ตกไปในที่ชั่ว

หมวดบุญ บุญญวรรค

- ๐ โบราณว่าแข่งเรือแข่งพายพอแข่งกันได้ แต่แข่งบุญวาสนาบารมียากจริงหนอ
- ๐ “ทำบุญอย่างไร แก่ใคร จึงจะได้บุญตามเจตนา?” พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “บุญบุญกเขตต์ โลกสุสาคี”
- ๐ วันเดือนปีเคลื่อนไปไม่หยุดยั้ง ท่านทำความดีบ้างแล้วหรือยัง
- ๐ กุศลบุญจะสัมฤทธิ์ผลเต็มที่ ก็ต่อเมื่อทานหรือปัจจัยที่เราได้สละก็อย่าเสียดายกายหน้า
- ๐ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาโลกนี้ ย่อมมีกรรมเป็นของตนเอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

หมวดความอดทน ขันติวรรค

- ๐ เป็นผู้น้อยควรกราบก้มพนมกร ลำบากก่อนแล้วจะสบายต่อภายหลัง
- ๐ สมณะต้องรักสงบ เป็นนักรบต้องเข้มแข็ง เป็นคาราหรือนักแสดง ค่าตัวแพง กีฬาโลกขอดนิยม

หมวดเบ็ดเตล็ด ปณิณการรรค

- ◉ เรามาสละจีฟเพื่อชาติ ดีกว่าเป็นทาสยาเสพติด
- ◉ ผู้บังคับบัญชาที่ดีต้องชี้แนะนำทำให้ดูและต้องเว้นจากอคติทั้งหมด
- ◉ คนเรามักพูดกันว่า สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ คือ การสร้างระดับจิตของตนเองให้อยู่ในประเภทไหน
- ◉ มีดียวาอวดี มีความรู้แน่นอย่าอวดฉลาด คนอยากรู้ความจริงกลัวโง่ บัณฑิตย่อมถ่อมตน
- ◉ ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง แต่ยังแพ้คนผู้มีน้ำใจความเมตตาจึงมีรู้สึม
- ◉ “ความปรารถนาของพ่อแม่” มีลูกหญิงฝากผีฝากไข้ มีลูกชายเพื่อเป็นญาติพระศาสนา
- ◉ “ลูกก่อนสุ ที่นี้ไม่วุ่นวาย ที่นี้ไม่ขัดข้อง” เธอจงมาให้สถานที่นี้ประพาศิพรหมจรรย์เพื่อความพ้นทุกข์เถิด
- ◉ วยเรียนต้องขยันเพียรการศึกษา คนมีปัญหาเสมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน
- ◉ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราควรผดุงรักษาไว้เสมือนชีวิตของเรา
- ◉ มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท มีโอกาสเป็นเศรษฐีมหาศาล

หมวดความดี กัลยาณวรรค

- ◉ เกิดเป็นคนอย่าให้จนความดี เกิดมาทั้งที่ต้องสร้างความดีให้ติดตน
- ◉ คำโบราณกล่าวถึงคนดีไว้ว่า “ตักน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้”
- ◉ ฝนสั่งฟ้า ปลาสั่งหนอง
- ◉ ทำคุณบูชาโทษ ปรดสัตว์ได้บาป
- ◉ โบราณว่า “น้ำขึ้นให้รีบตัก”
- ◉ คนโบราณมักจะพูดว่าคนดีมีน้อย คนถ่อยมีมาก คนชั่วหายาก คนดีเต็มบ้านเต็มเมือง
- ◉ คำพังเพยว่า “คนดีชอบทำ คนระยำชอบดี คนเกียจคร้านมักอ้าง คนหลงทางมักอวด”
- ◉ ความดีไม่มีขาย ใครอยากได้อย่าประมาณ

หมวดกิเลส กิเลสวรรค

- ◉ อะไร ? เป็นเครื่องฉาบทำให้บุคคลติดอยู่จึงพ้นทุกข์มิได้
- ◉ เสียชีวิตหนุ่มสาวและปัญญาชน! ที่ดินร่นหลงผิดไปเป็นทาสของตัณหา
- ◉ โลกนี้พัฒนาเจริญไม่มีที่สิ้นสุด ไม่เหมือนทางพุทธตักกิเลสตัณหาสามได้มีที่หวัง
- ◉ ไฉไลในโลกล้วนอนิจจัง รตนั่งถือให้หมั่นผลแก่นสาร

หมวดกตัญญู กตัญญูตาวรรค

- ๑ คนดีในทางพุทธศาสนา ให้อะไรที่ความกตัญญูกตเวที
- ๑ ไม่เท่ามีประโยชน์ ลูกคนใดไม่รู้คุณบิดา มารดา สู้ไม่ทำอันเดียวมิได้

หมวดศีล ศีลวรรค

- ๑ อยากเกิดเป็นมนุษย์ต้องรักษาศีลห้า อยากเกิดเป็นเทวดาต้องรักษาเทวธรรม
- ๑ อย่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวให้มากเกินไป เพราะประโยชน์ส่วนรวมนั้นไฉริ
- ๑ โบราณว่ารักดีห้ามจ้าว รักชั่วห้ามเสา แล้วเราต้องเป็นคนดี อย่าได้ประมาทในชีวิต
- ๑ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีกรรมมาเป็นของตัวเอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- ๑ คนที่สมหวังในชีวิต “เพราะมีธรรมะ ถิ่นทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา”

หมวดคบหา เสวนาวรรค

- ๑ คนมิใช่ญาติ มิใช่เชื้อ มิใช่เอื้อเพื่อเหมือนอาตมา คนเป็นญาติ เป็นเชื้อแต่ไม่มีความเอื้อเพื่อเหมือนเนื้อในป่า
- ๑ คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ
- ๑ โบราณว่าซื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน
- ๑ เป็นผู้น้อยพึงกราบก้มพนมกร ถ้าปากก่อนแล้วจะสลายต่อภายหลัง
- ๑ ปลุกเร้าต้องตามใจผู้อยู่ ผูกมัดต้องตามใจผู้นอน
- ๑ อย่าเห็นแก่ตัว “อย่าคิดชั่วทำลายชีวิต อย่าคบมิตรเทียมและอย่าหลงอบายมุข”

๒. ประเภทที่ใช้สอนใจ ได้จำแนกไว้ดังนี้

(๑) สอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว เกรงกลัวต่อบาป

- ๑ โบราณว่ารักดีห้ามจ้าว รักชั่วห้ามเสา แล้วเราต้องเป็นคนดี อย่าได้ประมาทในชีวิต
- ๑ อยากเกิดเป็นมนุษย์ต้องรักษาศีลห้า อยากเกิดเป็นเทวดาต้องรักษาเทวธรรม
- ๑ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีกรรมมาเป็นของตัวเอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- ๑ วัน เดือน ปี เคลื่อนไปไม่หยุดยั้ง ท่านทำความดีบ้างแล้วหรือยัง
- ๑ “ทำบุญอย่างไร แก่ใคร จึงจะได้บุญตามเจตนา?” พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “บุญถูกเขตต์ โลกสุชาติ”
- ๑ ความดีไม่มีขาย ใครอยากได้อย่าประมาท
- ๑ ทำคุณบูชาโทษ ปรดสัตว์ได้บาป

- ๐ คำโบราณกล่าวถึงคนดีไว้ว่า “ตักน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้”
- ๐ เกิดเป็นคนอย่าให้จนความดี เกิดมาทั้งทีควรสร้างความดีให้ติดตน

(๒) สอนให้มีความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ

- ๐ คนดีในทางพุทธศาสนา ให้คู่ที่ความกตัญญูกตเวที
- ๐ ไม่เท่ามีประโยชน์ ลูกคนใดไม่รู้คุณบิดา มารดา ผู้ไม่ทำอันดีงามมิได้

(๓) สอนให้มีความอดทน ขยัน ประหยัด อดออม

- ๐ เป็นผู้น้อยควรกราบกำพนมกร ลำบากก่อนแล้วจะสบายต่อภายหลัง
- ๐ วยเรียนต้องขยันเพียรการศึกษา คนมีปัญญาเสมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน
- ๐ มีดีอย่าอวดดี มีความรู้ อย่าอวดฉลาด คนอย่ารู้ความจริงกล้าโว บัณฑิตย่อมถ่อมตน
- ๐ มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท มีโอกาสเป็นเศรษฐีมหาศาล

(๔) สอนให้รักศักดิ์ศรี เกียรติยศของตนเอง ระมัดระวังตัว

- ๐ เรามาสละชีพเพื่อชาติ ดีกว่าเป็นทาสยาเสพติด
- ๐ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราควรผดุงรักษาไว้เสมือนชีวิตของเรา
- ๐ อย่าเห็นแก่ตัว “อย่าคิดชั่วทำลายชีวิต อย่าคบมิตรเทียมและอย่าหลงอบายมุข”
- ๐ อย่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวให้มากไป เพราะประโยชน์ส่วนรวมนั้นไซ้
- ๐ คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ
- ๐ โบราณว่าซื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน

(๕) สอนเรื่องการอยู่ร่วมในสังคม

- ๐ เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม
- ๐ ปลุกเรื่อนต้องตามใจผู้อยู่ ผูกอยู่ต้องตามใจผู้นอน
- ๐ คำพังเพยว่า “คนดีชอบทำ คนระยำชอบดี คนเกียจคร้านมักอ้าง คนหลงทางมักอวด”
- ๐ ฝนสั่งฟ้า ปลาสั่งหนอง
- ๐ โบราณว่า แข่งเรือแข่งพายพอแข่งกันได้ แต่แข่งบุญวาสนาบาร์มียากจริงหนอ

หมวดธรรม

ฉั่มมวรรค

- ๐ บุคคลใดจ้วงจาบพระธรรมวินัยหรือใส่ความโดยมิชอบธรรม บุคคลนั้นย่อมมีกรรม เป็นของตนเอง มีอบายภูมิเป็นที่หวัง
- ๐ ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีประโยชน์ยิ่ง ใครประพฤติปฏิบัติย่อมไม่ตกไปในที่ชั่ว
- ๐ จะพ้นทุกข์โดยธรรม จะเป็นผู้นำโดยสุจริตชน
- ๐ โอวาทของพระพุทธ ๓ อย่าง

- ๑) ถังจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ
 - ๒) ประกอบสุจริต ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ
 - ๓) ทำใจของตนเองให้หมดจดจากเรื่องเศร้าหมองใจ มีโลก โกรธ หลง เป็นต้น
- ๐ มนต์เศรษฐี ๔ ประการ ๑ ขยันหา ๒ รักษาดี ๓ มีกัลยาณมิตร ๔ เลี้ยงชีวิตเหมาะสม
 - ๐ ความชั่วเสมือนตราประทับใจ จุจดั่งไฟครุ่นคิดอยู่เสมอในการมีวิสัย
 - ๐ อะไรดูเป็นเครื่องฉาบทำให้บุคคลติดอยู่ จึงพ้นทุกข์มิได้
 - ๐ ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีประโยชน์ว่าใครประพฤติปฏิบัติจึงยอมไม่ตกไปที่ชั่ว

หมวดบุญ บุญวรรค

- ๐ โบราณว่าแข่งเรือแข่งพายพอแข่งกันได้ แต่แข่งบุญวาสนาบารมียากจริงหนอ
- ๐ “ทำบุญอย่างไร แก่ใคร จึงจะได้บุญตามเจตนา?” พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า
“บุญผูกเขตต์ โลกสุชาติ”
- ๐ วันเดือนปีเคลื่อนไปไม่หยุดยั้ง ท่านทำความดีบ้างแล้วหรือยัง
- ๐ กุศลบุญจะสัมฤทธิ์ผลเต็มที่ ก็ต่อเมื่อท่านหรือปัจจัยที่เราได้สละก็อย่าเสียดายกายหน้า
- ๐ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาโลกนี้ ย่อมมีกรรมเป็นของตนเอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

หมวดความอดทน ขันติวรรค

- ๐ เป็นผู้น้อยควรกราบก้มพนมกร ลำบากก่อนแล้วจะสบายต่อภายหลัง
- ๐ สมณะต้องรักสงบ เป็นนักรบต้องเข้มแข็ง เป็นคาราหรือนักแสดง คำด่าแหว่ง
กีฬาโลกขอดนิยมน

หมวดเบ็ดเตล็ด ปณิณการวรรค

- ๐ เรามาสละชีพเพื่อชาติ ดีกว่าเป็นทาสยาเสพติด
- ๐ ผู้บังคับบัญชาที่ดีต้องชี้แนะนำทำให้ดูแลและต้องเว้นจากอคติทั้งหมด
- ๐ คนเรามักพูดกันว่า สวรรค์อยู่นอก นรกอยู่ในใจ คือ การสร้างระดับจิตของตนเอง
ให้อยู่ในประเภทไหน
- ๐ มีดีอย่าอวดดี มีความรู้อย่าอวดฉลาด คนอยากรู้ความจริงกล้าโหว บัณฑิตย่อมถ่อมตน
- ๐ ไก่งามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง แต่ยังแพ้คนผู้มีน้ำใจความเมตตาจึงมีรู้ลึ้ม
- ๐ “ความปรารถนาของพ่อแม่” มีลูกหญิงฝากผีฝากไข้ มีลูกชายเพื่อเป็นญาติพระศาสนา

๑ “ลูกก่อนสุ ที่นี้ไม่วุ่นวาย ที่นี้ไม่ขัดข้อง” เธอจึงมาให้สถานที่นี้ประพาศพรหมจรรย์เพื่อความพ้นทุกข์
เกิด

- ๑ วัยเรียนต้องขยันเพียรการศึกษา คนมีปัญญาเสมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน
- ๑ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราควรผดุงรักษาไว้เสมือนชีวิตของเรา
- ๑ มีสติฟังบรรจบให้ครบบาท มีโอกาสเป็นเศรษฐีมหาศาล

หมวดความดี กัลยาณวรรค

- ๑ เกิดเป็นคนอย่าให้จนความดี เกิดมาทั้งทีต้องสร้างความดีให้ติดตน
- ๑ คำโบราณกล่าวถึงคนดีไว้ว่า “ตักน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้”
- ๑ ฝนสั่งฟ้า ปลาสั่งหนอง
- ๑ ทำคุณบูชาโทษ ปรดสัตว์ได้บาป
- ๑ โบราณว่า “น้ำขึ้นให้รีบตัก”
- ๑ คนโบราณมักจะพูดว่าคนดีมีน้อย คนถ่อยมีมาก คนชั่วหายาก คนดีเต็มบ้านเต็มเมือง
- ๑ คำพังเพยว่า “คนดีชอบทำ คนระยำชอบดี คนเกียจคร้านมักอ้าง คนหลงทางมักอวด”
- ๑ ความดีไม่มีขาย ใครอยากได้อย่าประมาณ

หมวดกิเลส กิเลสวรรค

- ๑ อะไร ? เป็นเครื่องฉาบทาให้บุคคลติดอยู่จึงพ้นทุกข์มิได้
- ๑ เสียขายชีวิตหนุ่มสาวและปัญญาชน! ที่คั่นร่นหลงผิดไปเป็นทาสของตัณหา
- ๑ โลกนี้พัฒนาเจริญไม่มีที่สิ้นสุด ไม่เหมือนทางพุทธตักกิเลสตัณหาสามได้มีที่หวัง
- ๑ ไฉไลในโลกล้วนอนิจจัง รตนั่งถือให้หมั่นผลแก่นสาร

หมวดกตัญญู กตัญญูตาวรรค

- ๑ คนดีในทางพุทธศาสนา ให้ดูที่ความกตัญญูกตเวที
- ๑ ไม่เท่ามีประโยชน์ ลูกคนใดไม่รู้คุณบิดา มารดา ผู้ไม่ทำอันเดียวมิได้

หมวดศีล ศีลวรรค

- ๑ อยากเกิดเป็นมนุษย์ต้องรักษาศีลห้า อยากเกิดเป็นเทวดาต้องรักษาเทวธรรม
- ๑ อย่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวให้มากไป เพราะประโยชน์ส่วนรวมนั้นไฉริ์
- ๑ โบราณว่ารักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเสา แล้วเราต้องเป็นคนดี อย่าได้ประมาทในชีวิต
- ๑ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีกรรมมาเป็นของตัวเอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

- ๑ คนที่สมหวังในชีวิต “เพราะมีธรรมะ ถิ่นทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา”

หมวดคบบหา

เสวนาวรรค

- ๑ คนมิใช่ญาติ มิใช่เชื้อ มิแต่เอื้อเพื่อเสมือนอาตมา คนเป็นญาติ เป็นเชื้อแต่ไม่มีความเอื้อเพื่อเสมือนเนื้อในป่า
- ๑ คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ
- ๑ โบราณว่าซื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน
- ๑ เป็นผู้น้อยพึงกราบก้มพนมกร ลำบากก่อนแล้วจะสบายต่อภายหลัง
- ๑ ปลุกเร้าต้องตามใจผู้อยู่ ผูกมัดต้องตามใจผู้นอน
- ๑ อย่าเห็นแก่ตัว “อย่าคิดชั่วทำลายชีวิต อย่าคบมิตรเทียมและอย่าหลงบายนามข”

๒. ประเภทที่ใช้สอนใจ ได้จำแนกไว้ดังนี้

(๑) สอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว เกรงกลัวต่อบาป

- ๑ โบราณว่ารักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเสา แล้วเราต้องเป็นคนดี อย่าได้ประมาทในชีวิต
- ๑ อยากเกิดเป็นมนุษย์ต้องรักษาศีลห้า อยากเกิดเป็นเทวดาต้องรักษาเทวธรรม
- ๑ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีกรรมมาเป็นของตัวเอง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- ๑ วัน เดือน ปี เคลื่อนไปไม่หยุดยั้ง ท่านทำความดีบ้างแล้วหรือยัง
- ๑ “ทำบุญอย่างไร แก่ใคร จึงจะได้บุญตามเจตนา?” พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “บุญบุญเขตต์ โลกสุชาติ”

- ๑ ความดีไม่มีขาย ใครอยากได้อย่าประมาท
- ๑ ทำคุณบูชาโทษ ปรดสัตว์ได้บาป
- ๑ คำโบราณกล่าวถึงคนดีไว้ว่า “ตักน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้”
- ๑ เกิดเป็นคนอย่าให้จนความดี เกิดมาทั้งทีควรสร้างความดีให้ติดตน

(๒) สอนให้มีความกตัญญูต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ

- ๑ คนดีในทางพุทธศาสนา ให้อูที่ความกตัญญูกตเวที
- ๑ ไม่เท่ามิประโยชน์ ลูกคนใดไม่รู้คุณบิดา มารดา ผู้ไม่ทำอันดีงามมิได้

(๓) สอนให้มีความอดทน ขยัน ประหยัด อดออม

- ๑ เป็นผู้น้อยควรกราบก้มพนมกร ลำบากก่อนแล้วจะสบายต่อภายหลัง
- ๑ วยเรียนต้องขยันเพียรการศึกษา คนมีปัญญาเสมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน
- ๑ มีดีอย่าอวดดี มีความรู้อย่าอวดฉลาด คนอยากรู้ความจริงกล้าโว บัณฑิตย่อมถ่อมตน
- ๑ มีสติฟังบรรจบให้ครบบาท มีโอกาสเป็นเศรษฐีมหาศาล

(๔) สอนให้รักศักดิ์ศรี เกียรติยศของตนเอง ระมัดระวังตัว

- ๐ เรามาสละชีพเพื่อชาติ ดีกว่าเป็นทาสยาเสพติด
- ๐ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราควรศรัทธารักษาไว้เสมือนชีวิตของเรา
- ๐ อย่าเห็นแก่ตัว “อย่าคิดชั่วทำลายชีวิต อย่าคบมิตรเทียมและอย่าหลงบಾಯมุข”
- ๐ อย่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวให้มากไป เพราะประโยชน์ส่วนรวมนั้นไฉริ
- ๐ คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ
- ๐ โบราณว่าซื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน

(๕) สอนเรื่องการอยู่ร่วมในสังคม

- ๐ เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม
- ๐ ปลุกเรื่อนต้องตามใจผู้อยู่ ผูกอยู่ต้องตามใจผู้นอน
- ๐ คำพังเพยว่า “คนดีชอบทำ คนระยำชอบบด คนเกียจคร้านมักอ้าง คนหลงทางมักอวด”
- ๐ ผ่นสั่งฟ้า ปลาสั่งหนอง
- ๐ โบราณว่า แข่งเรือแข่งพายพอแข่งกันได้ แต่แข่งบุญวาสนาบารมียากจริงหนอ

